

VÝKLADY POHÁDEK

Rudolf Steiner

Uvedená mongolská pohádka není pohádkou v běžném smyslu, můžeme ji označit za „mytickou pohádku“.

První přednášku věnovanou výhradně pohádkovému tématu měl Rudolf Steiner 26. prosince 1908 v Berlíně. Je publikována pod názvem „Výklad pohádek“. R. Steiner v ní přináší mnohé textové příklady, jež jsou všechny vyňaty z knihy „Uherské lidové pohádky“ vydané Georgem von Gaalem a Gottliebem Stierem (Pešť 1857), která se nacházela v jeho soukromé knihovně. Jedná se tedy o pohádky z jeho domoviny: Kraljevec, místo jeho narození, náleželo tenkrát k Uherskému království.

Jedna z oněch pohádek se nazývá „Liliová panna“. Vypráví o králi, jenž se vydává do světa, aby si vyhledal ženu. Veden zlatým ptáčkem nalézá nakonec v jednom dalekém začarovaném zámku dotyčnou pannu, proměněnou v bílou lilii. Za pomoci kouzelného koně, kterého cestou získal, dokáže zahubit zlou čarodějnici a její dceru, jež dívku zaklely, bílou lilii vysvobodit a odvést si ji jako nevěstu domů do svého zámku.

Bylo již vylíčeno, jak intenzivně se R. Steiner zabýval Goethovou Pohádkou o zeleném hadu a krásné lilii. Jsem přesvědčena, že ve zmíněné lidové pohádce nacházel paralely ke Goethově Pohádce, což ho přimělo k výběru právě tohoto příkladu. Přírozeně upoutá obzvláště motiv krásné lilie; v pohádce se ale vyskytuje i moudrý přítel a rádce, stejně jako u Goetha „starý muž s lucernou“.

Výklad, jež R. Steiner k této pohádce podává, se podstatně liší od výkladu mýtů. V něm šlo o staré kulturní epochy a vývoj lidstva, zatímco zde se poukazuje na intimní vnitřní duševní děje, jako například na spojitost lidské duše s duchovností přírody zakletou ve smyslovém světě.

Co tu dnes má být předneseno, je nejprve svého druhu princip vysvětlování pohádek a pověstí. V širším smyslu se dá tento princip rozšířit i na svět mýtů, a tak několika dalšími slovy naznačíme i toto rozšíření. Samozřejmě vám v jedné hodině nemohu poskytnout přesnější návod, jak se má člověk vypořádat s vyprávěním pohádek dnešnímu dítěti či s jejich výkladem, je-li už dítě starší. Dnes mi půjde především o znázornění toho, co má v duši člověka žít a co má vědět ten, kdo chce pohádku vyprávět či vykládat.

Tím prvním, co je třeba stanovit předem, vyprávíme-li pohádky, pověsti nebo mýty či chceme-li je vysvětlovat, je, že musíme bezpodmínečně vědět víc, než budeme v dané situaci říkat, a to podstatně víc.

A na druhém místě hraje roli to, že v nás musí být vůle čerpat vysvětlující prostředky z anthroposofického vědění. To znamená nevnášet do pohádek nic, co člověka právě napadne, ale mít vůli poznat anthroposofické vědění jako takové a potom se na základě všeho, čemu jsme se v anthroposofickém světovém názoru naučili, pokusit pohádky proniknout. Není řečeno, že se to každému musí ihned dobře dařit. Ale i když člověk zpočátku strlí mimo, později už začne nacházet správný výklad sám od sebe. Kde se bude stavět na dobrém základu, tam to dobře dopadne; kde se ale na dobrém základu nestaví, tam se ukáže, že do toho člověk vkládá všechno možné.

Takže zde budeme hovořit jak pro vypravěče, tak pro ty, jimž se má dostat poučení. Při tom nám co nejnázornější příklady mají zpřítomnit, oč se v nich jedná. První pohádka, kterou probereme, by se dala vyprávět možná takto:

Bylo, nebylo - kdepak to jen bylo? A mohli bychom se i zeptat: Kdepak to jen nebylo? - Byl jednou jeden krejčovský tovaryš. Tomu v kapse zbýval jediný groš, ale s tím grošem ho to táhlo do světa. Dostal hlad a za ten groš si mohl dopřát už jedině mléčnou polévku. A jak před ním ta mléčná polévka stála, vletělo mu do ní celé hejno much, a když dojedl, byl už mouchami obsypaný celý talíř. Plácl rukou několikrát do talíře a pak počítal, kolik jich zabil, a napočítal jich sto. Pak si vzal od hostinského psací tabulku a na ni napsal: Zabil sto jednou ranou! Tabulku si na sebe pověsil a šel dál.

Tak přišel k jednomu královskému zámku. Král se právě díval dolů a uviděl tam někoho, kdo měl na sobě vzadu něco napsáno. I vyslal svého sluhu, aby se podíval, co je to za nápis. Sluha šel a uviděl napsáno: Zabil sto jednou ranou! I pověděl to králi.

Počkat!, řekl si král. To je člověk, kterého potřebuji - a poslal dolů a nechal kolemjdoucího předvést. „Tebe potřebuji!“ pravil král. „Chceš vstoupit ke mně do služby?“ - „Ano,“ řekl tovaryš, „velice rád vstoupím do vašich služeb, pokud mi dáte patřičný plat, o jaký si řeknu.“ - „Budiž,“ odpověděl král, „jestli dodržíš, co slibuješ, velmi dobře se ti odměním. Teď můžeš jíst a pít, kolik se ti zachce. Potom pro mě .de musíš vykonat službu, která odpovídá tvé síle. Do mého království vl rhne rok co rok tlupa medvědů a ti natropí obrovské škody. Jsou tak silní, že je žádný člověk nedokáže zdolat. Ty je jistě zmůžeš, jestli je pravda, co slibuje tvá cedulka.“ Na to řekl tovaryš: „Jistě, to udělám; ale než medvědi přijdou, musím dostat tolik jídla a pití, kolik si poručím.“ Protože ten krejčovský tovaryš si řekl: Jestli potom ty medvědy nepřemůžu, jestli mě zabijí, tak ať se aspoň dobře najím a napiju.

Tak to šlo nějakou dobu. Když potom nastal čas, kdy se měli medvědi zase objevit, počínal si tovaryš takto: Šel do kuchyně a přichystal tam hostinu. Bránu nechal otevřenou dokořán. Na tu hostinu nachystal všelijaké věci, co medvědi rádi jedí a pijí, med atd. A potom se schoval. Medvědi přišli, jedli a pili, a když už nemohli, svalili se na zem. Krejčík pak každému medvědovi hezky po jednom usekl hlavu a takovým způsobem je skolil.

Když to král uviděl, zeptal se: „Ha, jak jsi to udělal?“ A tovaryš řekl: „Nechal jsem je prostě skákat přes čepel a pak jsem každému z nich usekl hlavu.“ Král mu to uvěřil a řekl: „Když jsi tohle dokázal, pak mi jistě dovedeš prokázat i jednu ještě větší službu. Do našeho království se rok co rok přivalí velcí a silní obři. Žádný je nedovede zabít ani vyhnat, možná bys to svedl ty?“ A krejčík na to: „Rád to udělám, jestli mi potom dáte za ženu svoji dceru.“ Králi záleželo víc na tom, aby byli obři z království pryč, a slíbil mu to, a krejčík se zase nechal vydatně hostit.

Když nastal čas, kdy se měli obři zase objevit, vzal s sebou všechno možné, co mají obři rádi k jídlu a pití, a vydal se za nimi. Cestou přibral ke všemu ostatnímu ještě kus sýra a skřivana a s tím vším a s kusem sýra a skřivanem došel k obrům. Obři řekli: „Přišli jsme, abychom zase bojovali s tím nejsilnějším; nás ještě žádný nepřemoh!!“ A tovaryš na to: „Nu, tak budu dnes s vámi bojovat já!“ - „Ha, zle se li povede!“ pravil jeden z obrů. A krejčík řekl: „Tak předved' svou sílu a ukaž, co dovedeš!“ Obr vzal kámen a rozdrtil ho mezi prsty. Pak vzal luk a šíp a vystřelil šíp tak vysoko, že spadl dolů až za drahnou dobu.

„Teď uvidíte moji sílu! Jestli se mnou chcete bojovat, tak musíte přijít s něčím jiným.“ Krejčík sebral malý kámen, potají ho obalil kusem sýra, a jak ho stisknul mezi prsty, sýr vystříknul. Pak řekl obrovi: „Dovedu z kamene vytlačit vodu a to ty nedokážeš!“

Na obra udělalo ohromný dojem, že ten človíček umí něco, co sám nesvede. Pak vzal krejčík luk a šíp, ale místo šípu nepozorovaně vypustil skřivana; a skřivan už se na zem nevrátil. Pak řekl obrovi: „Tvůj šíp zase spadl dolů, ale já jsem vystřelil tak vysoko, že už nikdy nespadne!“

Obři žasli, že se našel někdo silnější než oni, a nabídli mu: „Nechceš se přidat k nám?“ A krejčík souhlasil. Byl sice malý, ale i tak to byl dobrý přírůstek. Tak ho obři vzali do spolku a on u nich na čas zůstal. Pro obry to však přece jen bylo něco nehorázného, že je někdo silnější než oni, a když jednou krejčík ležel na lůžku a nespal, slyšel, jak se usnesli, že ho zabijí. Teď mu přišla vhod jeho připravenost. Z věcí, které vzal s sebou na cestu, nachystal velikou hostinu. Obři jedli a pili, až už víc nemohli a nebyli už při smyslech. Jen si pořád pamatovali, že ho chtějí zabít. Krejčík ale vzal prasečí měchýř, naplnil ho krví, přivázal si ho k hlavě a položil se s ním do postele. Obr, kterého vybrali, aby ho zabil, přišel a bodnul do něj - a jakmile začala téct krev, byli obři spokojení, že se ho konečně zbavili, a zalehli a spali. Tu vstal

krejčík z postele a jednoho obra po druhém ve spánku zabil. Pak se vrátil ke králi a vyprávěl, jak jednoho po druhém ubil.

Král dodržel své slovo, dal mu svou dceru za ženu a krejčík slavil svatbu s královskou dcerou. Síle svého zetě se král velice podívoval. Ale ani on ani jeho dcera nevěděli, kdo ten privandrovalec vlastně je, jestli je krejčí, anebo uprchlý královský syn? Tehdy to nevěděli - a jestli to od té doby nezjistili, tak to nevědí dodnes.

To je jedna z pohádek, jimiž se budeme v principu zabývat. Než k tomu ale dojde, postavíme vedle ní ještě jinou. Neboť ať budete sbírat pohádky kdekoli, u kteréhokoli národa a z jakékoli doby, neustále se bude ukazovat, že ve všech pohádkách, jež jsou skutečnými pohádkami, pulzuje určitý společný základ představ. Upozorňuji vás již teď na to, že jsme se setkali s obry, kteří byli překonáni důvtipem. A nyní přeskočte několik tisíciletí a pomyslete na Odyssea a obra Polyféma v pověsti o Odysseovi. Postavme však vedle této první pohádky ještě jinou:

Bylo, nebylo - kdepak to vlastně bylo? A kdepak to vlastně nebylo? Byl jednou jeden král a ten byl tak oblíbený u svého lidu, že kolem sebe ustavičně slýchal, že by se mu mělo dostat ženy, která by byla stejně tak dobrá a ušlechtilá jako on. Bylo pro něj těžké nalézt takovou, u které by mohl věřit, že se k němu hodí tolik, jak by si to pro svůj lid přál. Měl ale jednoho starého přítele, chudého lesníka, který žil prostě a spokojeně uprostřed lesa, ale byl velice moudrý. Mohl se snadno stát boháčem, král by mu rád všechno daroval. Ale on chtěl zůstat chudý a zachovat si svou moudrost. Král tedy navštívil svého přítele lesníka a zeptal se na radu. Lesník mu věnoval snítku rozmarýnu a řekl: „Opatruj ho; panna, před kterou se skloní“ - pomysleme na motiv kouzelného proutku - „je ta, se kterou se máš spojit!“

Hned příštího dne nechal král sezvat velké množství dívek. Před nimi dal rozprostřít množství perel a jméno každé z nich nechal napsat perlami na stůl. Potom dal vyhlásit, že panna, před níž se snítka skloní, se má stát jeho ženou; ostatní že získají jen perly. A poté je se snítkou rozmarýnu všechny obešel - ale ta se nepohnula, nesklonila se před žádnou. Dívky dostaly své perly a byly odeslány pryč. Druhého dne bylo uchystáno totéž, ale všechno proběhlo úplně stejně, a ani třetího dne tomu nebylo jinak.

Příští noci během spánku král najednou zaslechl, jak do okna cosi ťuklo. Ukázalo se, že je to zlatý ptáček. Řekl králi: „Sice o tom nevíš, ale už dvakrát jsi mi prokázal velikou službu. Taky ti chci jednu prokázat. Až bude ráno, vstaň, vezmi svou snítku rozmarýnu a následuj mě. Zavedu tě na místo, kde najdeš koně, který má v těle zabodnutý stříbrný šíp. Ten musíš vytáhnout. Pak tě kůň může dovézt tam, kde najdeš svou ženu!“

Následujícího rána král vyjel a následoval zlatého ptáčka. Konečně dojeli ke slabému a nemocnému koni, který řekl: „Čarodějnice mi vstřelila do boku šíp.“ Král koni šíp z boku vytáhl a v ten okamžik se slabé zvíře proměnilo v zázračného udatného koně. Král na něj nasedl, snítka rozmarýnu se před koněm pohnula, zlatý ptáček letěl vpředu a vedl krále na jeho kouzelném koni dál. Nakonec dorazili ke skleněnému zámku. Tu zaslechli už zdáli velikánský bzukot, a když král, snítka rozmarýnu a zlatý ptáček vstoupili dovnitř, tu král spatřil, jak uvnitř stojí jiný král celý ze skla a ve svém skleněném žaludku má velikou bzučící mouchu. To byla ona, kdo tak bzučel, strašlivě rozdírala skleněnému králi žaludek a chtěla se mu zevnitř prodrat ven. Král se zeptal skleněného krále, co to má znamenat. Ten řekl: „Jen pohlédni na pohovku; sedí tam moje královna v růžových hedvábných šatech, a tajemství, o něž tu jde, budeš moci za chvíli spatřit. Protože pavučinu, kterou je královna opředena, teď právě roztrhal ťuhýk a za okamžik ji úplně strhne. Až pak kolem ní nezbyde žádná, až bude celá pryč, přijde zlá pavoučice a královnu obetká novou pavučinou; a zatímco já jsem tu zakletý ve skleněném těle, mou choť opřádá pavouk. Tak jsme tu uvězněni už mnoho staletí, dokud nás někdo nevysvobodí.“

Opravdu se ukázalo, že se objevila zlá pavoučice a královnu opředla pavučinou. Ale zatímco se pavoučice činila, vstoupil dovnitř i kouzelný kůň a hodlal pavoučici zabít. Právě když se ji chystal zašlápnout kopytem, prodrala se bzučící moucha ven a spěchala pavoučici na pomoc. A tak ten kouzelný kůň zabil oba dva. V tom okamžiku se skleněný král proměnil v docela lidského krále, ťuhýk se proměnil v milou dívku, královna byla osvobozena od pavučiny a skleněný král vyprávěl, jak se to všechno seběhlo:

Byl už králem a trpěl úklady zlé čarodějnice, která žila dole v podhradí, v lese na okraji jeho panství. Ta čarodějnice chtěla, aby se oženil s její dcerou. Jelikož si ale přivedl jinou ženu

ze sousedního začarovaného zámku, přísahala mu čarodějnice pomstu. Proměnila ho ve skleněného krále a svou dceru v bzučící mouchu, která mu hryzla žaludek. Královnu čarodějnice týrala tím, že sebe samu proměnila ve zlou pavoučici a obetkávala ji pavučinou. Služku proměnila v tu- hýka a koně, jehož si král přivedl, postřelila šípem, který mu zůstal vězet v boku. Všechno teď dobře dopadlo, protože kouzelný kůň byl vysvobozen a tím byli vysvobozeni i všichni ostatní.

Pak se král zeptal proměněného, dříve skleněného krále, kde by našel ženu, která by pro něj byla vhodná. Ten mu ukázal cestu k sousednímu kouzelnému zámku. Zlatý ptáček zase letěl vpředu, a když tam došli, našli lilii. Snítku rozmarýnu to vedlo přímo k ní a před lilií se uklonila. V ten okamžik se lilie proměnila v překrásnou pannu, která tu také čekala v zakletí; královna ze sousedního zámku byla totiž její sestra. Skrže to, co předcházelo, byla teď i ona vysvobozena. Král si ji odvezl s sebou domů, měli spolu svatbu a žili velice šťastně pro sebe a pro svůj lid. Žili dlouho, předlouho. A jestli od té doby nezmizeli nebo nezemřeli, musí žít dodnes - to nikdo neví.

Představili jsme si tedy jinou pohádku obsahující jiné prvky. Chceme-li porozumět obsahu pravých pohádek a pověstí, musíme si za prvé zvyknout, že se nejedná o žádné zkazky vytvořené lidovou fantazií. Těmi nikdy nejsou. Výchozí bod vzniku všech pravých pohádek leží v prastarých dobách, kdy u veškerého, ke kultuře rozumu ještě nedozrálého lidstva existoval určitý více či méně vysoký stupeň jasnozření jako pozůstatek jasnozření prapůvodního. Lidé, kteří si jasnozření ještě dlouho uchovávali, prožívali jisté přechodné stavy mezi spánkem a bděním. A když se lidé vlastními zbytky starého jasnozření nacházeli v oněch přechodných stavech, pak skutečně prožívali duchovní svět v jeho nejrozmanitějších formách. Nebylo to totéž jako dnešní sen. Dnešní sen je pro většinu lidí, i když ne pro všechny, již něčím chaotickým. Ale tímto starým jasnozřením v oněch dávných dobách lidé prožívali něco docela pravidelného, tak pravidelného, že se u různých lidí vyskytovaly stejné či alespoň typově podobné prožitky.

Co se v oněch přechodných stavech mezi bděním a spánkem s lidmi vlastně dělo? Člověk ve fyzickém těle vnímá svět kolem sebe tak, jak to dokáže svými fyzickými smysly. Jenže za ním se nachází duchovní svět. V oněch přechodných stavech tomu bylo tak, jako by se před člověkem odhrnul závoj, tedy závoj fyzického světa, a tím se duchovní svět stal viditelným. A vše, co se nacházelo v duchovním světě, bylo v určitém vztahu k tomu, co se nacházelo v nitru člověka, je to totéž jako ve fyzickém světě: člověk nemůže uchem slyšet barvy a okem vidět tóny; a co je venku, odpovídá tomu, co je uvnitř. Vnější smysly tedy v oněch přechodných stavech umlkly, avšak to, co se nacházelo uvnitř, v duševnu, to ožilo. A jako se oko a ucho vztahují k okolnímu světu, úplně stejně se v těchto přechodných stavech vztahují k okolnímu světu jednotlivé části lidského astrálního těla. Když vnější smysly umlknou, duše ožívá.

Máme tedy tři duševní články: duši pocitovou, rozumovou a vědomou. Stejně jako se oko nebo ucho různě vztahují ke světu kolem sebe, tak mají i tyto tři články lidské duše zcela určité vztahy se svým okolím. A podle toho, který článek duše je na duchovní okolí zaměřen, je pro člověka v těchto přechodných stavech vnímatelná jedna či druhá část duchovního okolí. Předpokládejme, že je na duchovní okolí zaměřena zejména duše pocitová. Pak člověk vidí všechna ta duchovní jsoucna kolem sebe, jež jsou vnitřně propojena s obecnými přírodními silami, jež takzvaně žijí v přírodních živlech. Nevidí samu hru přírodních sil, ale to, co ve hře přírodních sil žije, ve větru, v povětrnosti a v dalších přírodních dějích. Bytosti, jež se v nich vyslovují, člověk vidí svou pocitovou duší. A je-li pocitová duše obzvláště činná, pak je tomu právě tak, jako když člověk žil v časech, kdy ještě nedovedl používat duši rozumovou ani vědomou. Člověk je pak vrácen zpět a vidí své okolí tak, jak je viděl ve starých dobách, kdy ještě nevěděl, jak zacházet s duší rozumovou a vědomou.

V oněch dávných dobách byl ovšem také on ve vnitřním svazku s přírodními silami. On sám ještě spočíval uvnitř všech těch přírodních sil. Jeho bytost sestávala pouze z fyzického, éterného a astrálního těla a z pocitové duše. Takto zalidnil svět. Tehdy dokázal totéž, co nyní dovedou ty z bytostí kolem něj, jež žijí v nižších přírodních silách. Zjevují se mu jako výraz toho, čím byl kdysi on sám, kdy lidé dokázali v hučící větrné bouři vytrhávat stromy z kořenů či ovládat počasí, mlhu a déšť. Tak mu bytosti v jeho okolí vyjevují, kým byl on sám kdysi v minulosti, kdy byl obrovsky mocný, neboť se ještě tolik nevzdálil přírodním silám. Postavy, jež se mu zjevují - podobenství jeho dřívější formy - se ukazují jako lidé s obří silou. To jsou

oni „obří“. V uvedeném přechodném stavu vidí člověk obry jako skutečné postavy představující zcela konkrétní druh bytostí, lidi s obří silou. Jenže obří jsou hloupí, neboť pocházejí z časů, kdy ještě nedovedli používat rozumovou duši. Jsou silní a hloupí.

Vezměme nyní to, co může v oněch přechodných stavech vidět duše rozumová. Může vidět tam, kde jsou již věci utvářeny podle určité moudrosti, nejen skrze pouhou sílu jako u obrů. Tím, čím je duše rozumová, vidí člověk žijící v rozumové duši ty z postav kolem sebe, lež do všeho vnáší moudrost, jež vše moudře uspořádávají. Zatímco obry vidí zpravidla jako mužské bytosti, obrazy duše rozumové vidí jako formující ženské bytosti, které do věcí, do světových vln, vnáší moudrost. To jsou ony „moudré ženy“ žijící za věcmi, ženy tvořivé, vše utvářející. V této formě vidí člověk opět sebe samého z dob, kdy sice ještě neměl duši vědomou, ale měl již duši rozumovou. Tyto bytosti moudře vládnu za věcmi. A jelikož se s nimi člověk vidí vnitřně spřízněn, velice často v takovém přechodném stavu cítí: To, co zde vidím v podobě moudrých ženských bytostí, je se mnou vlastně příbuzné. Proto když se v pohádkách tyto ženské bytosti objeví, vidíme, že se zde velice často vyskytuje pojem „sester“. Nachází-li se ovšem člověk v onom stavu vědomí, je zde ještě něco, co ve své duši prožívá a co lze pojmut vlastně jen zcela intimním způsobem. V tomto duševním stavu je člověk odtržen od běžného fyzického vnímání. Říká si: Co teď spatřuji, je vlastně obsaženo v tom, co vidím během dne, co je za dne mé rozumové duši zřejmé; ale vidím-li to za dne, pak je to přesně obráceně. Vzpomene-li si člověk v přechodném stavu na vjemy ze dne, zjevují se mu obráceně vůči lomu, co pociťuje, když si během dne vzpomene na přechodné stavy, na ony míhající se rozličné postavy své astrální soustavy. Vzpomene-li si nyní na vjemy ze dne, pak prožívá, jako by se mu to, čím ony jemné, éterické postavy za běžnou skutečností vlastně jsou, představovalo v pevné formě.

Objekty ze dne se tedy člověku jeví tak, jako by v sobě to, co je jejich podstatou, obsahovaly v zakletém stavu. Všude, kde se vyskytují zakleté postavy, ať už jsou začarovány v rostliny nebo v něco jiného, to vzniká takto: Člověk vidí obsah moudré podstaty nacházející se za fyzickým jevem a rozpomíná se: Ano, ona je během dne pouhou rostlinou, oddělenou od mé rozumové duše, takže jí za dne ani nemohu dosáhnout. - Pociťuje-li člověk takovéto odcizení mezi denními objekty a tím, co se nachází za nimi, například mezi denním objektem lilie a za ní se nacházející postavou, jež je spřízněná s jeho vlastní rozumovou duší, pak touhu po spojení své rozumové duše s tím, co je za dne za objektem, cítí jako „svatbu“, jako srůstání noční a denní podoby.

Čím je duše vědomá, to vzniklo v člověku během oné doby, kdy se již dalece vzdálil přírodním silám, kdy už takřka vůbec nedokázal nahlížet do tajemství bytí. Co dokáže duše vědomá, to je od mocných sil, jež jsme právě vylíčili, převelice vzdáleno. Schopností duše vědomé je důvtip, velice vzdálený od síly, velké síly. Duší vědomou nahlížíme ty duchovní bytosti, jež se zastavily na stupni, na kterém člověk rozvinul schránku svého Já. Zde člověk vidí žít tyto bytosti; nezmohou mnoho, jejich síly jsou malé. A protože bytosti v obrazech vidí člověk úměrně jejich vnitřní přirozenosti, zjevují se mu jako „trpaslíci“. V těchto přechodných stavech je člověk od smyslového vnímání odpojen, a tak se celá říše nacházející se za smyslovým vnímáním během nich zaplňuje těmito postavami.

Cítí-li člověk ve svých jistým způsobem vznešenějších okamžicích, že má takovýto vztah k duchovnímu světu, pak se mu vnější životní události jeví jako výraz všech těchto vztahů k duchovnímu světu, jímž také ve skutečnosti jsou. A je-li člověk v životě obzvlášť důvtipný a nehledí-li na život jen suše a prozaicky, ale vysvětluje si vztahy mezi životem a duchovní skutečností zejména v těchto stavech, kdy lze o duchovní skutečnosti ještě něco vědět, pak se mu může přihodit následující věc:

Předpokládejme, že se jedná o celkem přemýšlivého člověka, jenž pozoruje, že někteří lidé jsou chytrí a za pomoci rozličného důvtipu přemáhají hrubé síly, jež jinak v lidském životě panují. Takový člověk si řekne: Co se tu vlastně v životě děje, když činnost inteligence překonává hrubé síly, za to člověk vděčí spřízněným mocnostem stojícím za námi a umožňujícím, aby se v nás samých stávala vědomou síla, jež důvtipem přemáhá hrubé síly, které si v sobě neseme z dob, kdy jsme se nacházeli na stupni obrů.

A události jeho nitra se mu ukážou jako zrcadlové obrazy vnějších světových dějů, jež se sice stáhly zpět, ale v duchovním světě jsou stále vnímatelné. V duchovním světě se zrcadlí boje bytostí, jež jsou sice tělesně slabší, o to silněji se ale vyvinuly duchovně. Kdekoli se v

pohádkách setkáme s vítězstvím nad hrubými silami či obry, je základem takového líčení vždy vnímání v tomto přechodném stavu vědomí.

Člověk se chce poučit o sobě samém. Duchovní svět se mu ztratil, on si však řekne: Mohu se o tom poučit v tomto přechodném stavu. Tehdy budu natolik moudrý, že důvtip a inteligence zvítězí nad hrubou silou! - A tu se zjeví mocnosti, jež v duchovním světě vskutku existují a které odpovídají silám lidské inteligence. Zjeví se a jednají a poučují člověka o tom, co se děje v duchovním světě.

Ten člověk pak vypráví, co se událo v duchovním světě, a musí to vyprávět tak, že řekne: Co jsem viděl a vyprávím, to se přihodilo jednou, nicméně za smyslovým světem, v duchovním světě, kde panují jiné životní poměry, se to děje neustále. - Je ale možné, že pokaždé, kdy dotyčný v onom stavu něco spatřil, byla ta událost již odumřelá a podmínky, za kterých se mohla odehrát, již pominuly. Přesto se tam stále ještě může nacházet. To záleží na tom, zda se najde někdo, kdo ji v takovém přechodném stavu pozoruje. Není také tady ani tam, ale všude, kde se nachází někdo, kdo ji dokáže pozorovat. Proto musí každá stylová pohádka začínat: Bylo, nebylo - kdepak to jen bylo? A kdepak to vlastně nebylo?

Toto je správný začátek pohádky. A každá pohádka musí končit: Na vlastní jsem to viděl; a jestli to, co se v duchovním světě událo, nepropadlo smrti, nezemřelo, pak to žije dodnes. Takto je to zcela ve stylu toho, jak má být každá pohádka vyprávěna. Když ji člověk takto začne a zakončí, vyvolá správný cit pro to, co vypráví.

Předpokládejme, že by si někdo jako náš král z druhé pohádky hledal ženu. Hledá bytost, jež mu v lidském světě co nejpřesněji zobrazí to, co lze v duchovním světě nalézt jako svůj praobraz, co lze nalézt v moudrém panování oněch mocností, jež mohou být vnímány duší rozumovou. Ve vnějším životě to k nalezení není; proto se musí vnější člověk podřídit vnitřnímu člověku. Ve fyzické rovině je člověk podřízen klamu; chce-li proto něco takového nalézt, musí nechat vládnout hlubší síly. To dokáže i dnes, přenesení se do onoho přechodného stavu a vejde-li do vztahu se silami, jež v něm panují. Takovíto lidé, nositelé těchto sil, však žijí v ústraní, kde nejsou sváděni obecnými životními poměry. Proto musí král vyhledat svého přítele poustevníka žijícího v chudobě a samotě, který ale zná tajemství sil, jež člověka poutají k duchovnímu světu. Ten mu může darovat snítka rozmarýnu.

Co může být rozhodnuto jen v králových praobrazech z duchovního světa, to nemůže král nalézt pomocí nějakých vnějších zařízení. Proto nejprve sní, než přiletí zlatý ptáček, a i nadále zůstává v jakémsi stavu snivého bdění. Prostřednictvím onoho jasného hmatání, v němž se člověk nachází, je-li v duchovním světě, pak prožívá všechno, co jsem vylíčil. Mezi silami, které odporují lidské čistotě a vznešenosti, král pozvolna nalezne něco, co se uchovalo dodnes, k možnosti ryzího obšťastnění v člověku. Tam ho nemůže dovést žádná ze sil, jež jsou dnes navázány na fyzický svět, ale jediné taková, která se zjeví, když se duše rozumová nebo vnitřní duševní síla vůbec zaměří do duchovního světa. Ta se mu zjeví v obraze - zde v podobě kouzelného koně. Tento kůň je ale ve fyzickém světě jen pouhým stínem duchovního koně stojícího za ním. Škodlivé síly nacházející se ve fyzickém světě, vtělené ve fyzickém světě, mu do těla vrazily šíp. A v okamžiku, kdy je kůň oněch sil zbaven, od nich osvobozen, ožije síla, jež králi umožní správné usuzování; takže pohlíží-li nejen na vnější záležitosti, dokáže nalézt to, co k němu náleží. S běžným rozumem by se mohl po světě něco nachodit, našel by lidi všude možně, ale ženu, již hledá, by minul; neboť poměrům, které zde připadají v úvahu, které působí protichůdně, by vůbec nerozuměl. Dřívější okolnosti by zůstaly zachovány. Poměry, které hledá, tu jsou, ale překrouceny vnějším fyzickým světem, ve kterém se věci obecně jeví proměněné. Ve fyzickém světě nemáme vůbec síly v jejich pravdivosti. Ale v proměněném skleněném králi se zjeví osobnost ve své pravé podobě, jež dovede krále odkázat k místu, kde má svou ženu hledat. Skleněný král byl proměněn právě odpůrcími silami vnějšího světa. A tyto síly se uplatňují skrze to, čím je člověk zapleten do vnějších světových poměrů. Skleněný král byl do vnějších poměrů nejprve zcela zapleten; to ho utvořilo vnitřně jinak, než by utvořen být mohl. V jeho karmě se nacházely záležitosti působící jako křivda, které ho trýznily v podobě zlé bzučící mouchy. To vše, co tu vpravdě spočívá v základu, se ukazuje jako obraz. Je třeba si celou situaci představit, jak skrze síly v králi oživené dokáže být nalezeno něco, co se nalézá za fyzickými jevy. Probudí-li král své vnitřní duševní síly a správně je řídí, nalezne to, co mu vnější fyzické síly skrývají: svou „nevěstu“.

Je popisován vnější úkaz, jenž se přihodí, nějaká událost, řekněme hledání nevěsty, tato událost se však neodehrává za běžných poměrů, ale za takových, kdy se někdo setkává s duševním vůdcem, jakým je pro krále poustevník, který v něm probudí hlubší síly. Díky tomu je pak člověk veden k silám, díky nimž se vše ve fyzickém světě jeví na nějaký čas jako nepravdivé a které potřebuje, má-li mu být umožněno prohlédnout pravdu. Tak vidíme, že v základu tu sice spočívají vnější poměry, k dispozici jsou ale jiné stavy vědomí, které vyvolávají skutečné zření.

Takto lze vyložit v podstatě každou pohádku; člověk ji ale musí vykládat na základě duchovní skutečnosti spočívající za celým pohádkovým světem. A všechno, co se v pohádce vyskytuje, i jako jednotlivosti, lze postupně vyhledat a vyložit. Díváme-li se vnitřním zrakem, může se nám ozřejmit například ono tajuplné propojení mezi živě vnímavými silami a tajemnými silami pouhého života, jež je obdivuhodně symbolizováno dotykem rozmarýnové snítky a lilie. V lilii spočívají sice jemnější, vyšší duchovní síly, přesto ale musí být nejprve dotčeny snítkou rozmarýnu; teprve poté se zpřítomní.

Základem pohádkového světa je tak oprávněná víra, že všechno, co máme kolem sebe, je zakletou duchovní skutečností a že člověk nalezne pravdu, jestliže onen zakletý duchovní svět znovu odčaruje. Musíme nám být ovšem jasné, že pohádka je původně líčením astrálně se odehrávající události, že si ji ale lidé dál vyprávěli. Ti při tom ovšem mají talent měnit jednotlivé rysy! Jakmile někdo sbírá pohádky z lidového podání, získává sice pozůstatek starého astrálně zřehého obrazu, ovšem jeho jednotlivé rysy mohou být změněny. Ten, kdo je vykládá, se pak velmi snadno dopustí chyby, když tyto přidané prvky obzvlášť duchaplně interpretuje; kdežto při správném výkladu pohádek nesmí člověk nikdy podcenit a musí přijmout skutečnost, že je nutné vycházet z prapůvodní podoby a rozpoznat ji. Všechno odpovídá takovému astrálním prožitkům.

Tak před nás může předstoupit zejména otázka: Měl tedy člověk v dřívější době, jež je zachována v duchovních prožitcích přechodných stavů, stejnou podobu jako dnes? Ne, neměl. Člověk prošel zcela odlišnými formami a k dnešní podobě se teprve vyvinul. Ale i to, co člověk překonal, co ze sebe odložil, se objevuje ve zcela konkrétní vnější formě. Aby se člověk zbavil moci obrů, musel obří podobu odložit, překonat ji, své síly zjemnit a pozvednout k duši rozumové .i duši vědomé. I dnes existují bytosti, jež se zastavily na úrovni hrubé síly. Kdekoli se člověku zjeví něco špatného, co je nutno přemoci, co se ale zastavilo na astrální rovině, zjeví se to ve formě „draků“ a podobných tvorů, kteří nejsou nic jiného než groteskní, v duchovním světě od té doby proměněné formy něčeho, co člověk musel proměnit a odložit. I zde si opět musíme být vědomi, že to odpovídá zcela konkrétní skutečnosti.

Na závěr bych vám chtěl k vašemu vlastnímu zpracování vyprávět ještě jednu pohádku, jež v sobě slučuje všemožné motivy, které jsme viděli odehrávat se, vejde-li člověk ve vztah s astrálním světem. Po- užijete-li na tuto poněkud komplikovanou pohádku to, co jsme si zde řekli, můžete onu nit uvnitř této pohádky najít takřka samu od sebe. Tato pohádka je jistou syntézou, shrnutím nejrůznějších na sebe vzájemně působících sil.

Bylo, nebylo - kdepak to jen bylo? Mohlo se to vlastně stát kdekoli, kdepak se to tedy nestalo? Žil jednou jeden starý král. Měl tři syny a tři dcery. Když se přiblížila jeho poslední hodina, pravil svým třem synům: „Dejte mé tři dcery prvním, kdo se o ně budou ucházet, ať nezůstanou na ocet. To je první ponaučení, které vám dávám. To druhé je, abyste se nevydávali na jedno určité místo, a zvláště ne v noci!“ A ukázal jim místo v lese pod topolem. Když král zemřel, snažili se synové udělat vše, co jim řekl. Prvního večera zavolal někdo do okna, jestli by mu dali královskou dceru. Bratři mu přání splnili a jednu sestru vyhodili oknem ven. Druhého večera znovu zavolal někdo do okna, jestli by mu dali královskou dceru. I vyhodili bratři oknem druhou sestru. A třetího večera také někdo zavolal do okna, jestli by mu dali královskou dceru, a tak bratři vyhodili oknem i třetí sestru. A zůstali sami. Byli ovšem zvědaví a chtěli zjistit, jak se to má s tím topolem. Jednoho večera tedy vyšli ven a usadili se pod ním, zapálili oheň a usnuli. Nejstarší musel držet stráž. Jak tak chodil se šavlí sem a tam, ukázalo se náhle něco, co užíralo oheň, a když si to prohlédl blíž, uviděl trojhlavého draka. Tak se s tím trojhlavým drakem pustil do boje. Zvítězil nad ním a zakopal ho, ale svým bratrům nic neřekl a druhého rána odešli domů. Příštího večera se opět vydali k topolu. Zase zapálili oheň a uložili se. Tentokrát musel hlídat druhý bratr. Brzy uviděl něco, co užíralo oheň, a když se podíval blíž, uviděl šestihlavého

draka. I pustil se s tím šestihlavým drakem do boje. Draka přemohl a zahrabal, nikomu ale nic neřekl a bratři si mysleli, že se v noci nic nestalo. A tak šli druhého dne ráno domů. Třetího večera to udělali .lejně, zapálili oheň a tentokrát musel držet stráž ten nejmladší. Sotva bratři usnuli a on se šavlí začal přecházet sem a tam, uviděl, jak něco užírá oheň. Prohlédl si to pozorněji a chvíli váhal, takže uplynul nějaký čas. Potom tasil šavli a dal se s drakem - tentokrát to byl drak devítihlavý - do boje. Než ho ale zdolal, oheň dohořel. Nechtěl svým bratrům uchystat překvapení, a tak se vydal na cestu, aby našel světlo, lii zahlédl nějaké světlo mezi větvemi; chtěl ho donést, ale cestou mu uhaslo. Vtom uviděl v povětří někoho bojovat a ptal se, co to má být, a bojující bytosti pravily: „Jsme slunce a ranní červánky a bojujeme o den.“ Tu si rozšněroval tkanici, kterou měl přepásané kalhoty, a svázal slunce s ranními červánky dohromady, takže den nemohl začít. Potom pokračoval dál, aby donesl světlo a oheň. Došel k místu, kde ti mohutného ohně spali tři obři. Vzal si oheň, ale jak s ním chtěl jednoho z obrů přeskočit, padl na obra hořící úlomek a probudil ho. Obr hmátl po princí, ukázal ho ostatním a řekl: „Podívejte, co jsem to chýlil za komára!“ Královský syn byl převelice nešťastný, neboť ho obři ho htěli zabít. Ale ještě předtím od něj mínili něco získat, a tak s ním uzavřeli dohodu. Chtěli si totiž přivést tři královské dcery; jenže jim v tom zabránili pes a slepička, kteří spustili takový povyk, že se tam obři nemohli dostat. Královský syn jim slíbil, že jim pomůže, a obři ho za to slíbili propustit.

Uvázali klubko niti a s ním šel královský syn dál. Bylo dojednáno, že jakmile zatahá za nit, dorazí vždy jeden z obrů. Královský syn přišel co nevidět k řece, přes kterou se nemohl dostat. Jeho bratři mezitím stále spali. Zatahal za nit - a vtom se zjevil obr, přehodil přes íčku kmen stromu, a on mohl pokračovat v cestě. Tak došel královský syn až ke královskému zámku, kde se měly nacházet jeho sestry. Vešel dovnitř a vstoupil do jedné z komnat, kde uviděl spát jednu ze sester. Ležela na měděném loži a na prstu měla zlatý prsten. Stáhl jí ho, navlékl ho sobě a šel dál. Vešel do druhé komnaty, kde ležela druhá sestra na stříbrném loži a na prstu měla zlatý prsten. Stáhl jí ho a navlékl sobě. Poté vešel do třetí komnaty. Tam na zlatém loži ležela třetí sestra; i její zlatý prsten si navlékl. Když se porozhlédl dále, zjistil, že jedna ze zámeckých bran má velmi malý vstupní otvor. Zatahal tedy za nit a dostavil se první z obrů. A v tom okamžení, kdy chtěl projít branou a hlavu už měl prostrčenou, ale tělo ještě venku, mu princ uťal hlavu. A s druhým a třetím obrem to provedl stejně tak. A tak ty tři obry zabil. Vracel se zpátky ke svým dvěma bratrům a po cestě rozvázal slunce a ranní červánky. Podívaly se na sebe a řekly: „Ach, to ale byla dlouhá noc!“ - „Ano,“ odpověděl on, „to byla dlouhá noc!“ A odešel za svými bratry. Ale stejně jako to provedli oni dva, ani on jim nic neřekl, a tak šli domů.

Po čase se tři bratři chtěli oženit a nejmladší z nich pověděl ostatním dvěma, že ví, kde by byly k nalezení tři královské dcery, a zavedl je do onoho zámku. Tři bratři se oženili - a ten nejmladší si vzal tu nejkrásnější, která spala na zlatém loži. Stal se také dědicem svého tchána, a tak musel žít v cizí zemi. Když ale uplynul nějaký čas, chtěl navštívit svou rodnou zem a vzít s sebou také svou choť. Jeho tchán mu ale řekl: „Jestli se na tu cestu vydáš, unesou ti na hranici ženu a možná už se víckrát neshledáte!“ Oni ale přesto toužili odcestovat, a tak vyrazili a na svou ochranu s sebou vzali třicet jezdců. Jen co ale přijeli k hranici, jeho choť mu unesla nějaká neznámá moc. I vrátil se tedy zpátky a ptal se tchána, jak a kde by mohl svou ženu zase najít. Tchán pravil: „Když už, tak ji najdeš jedině v bílé zemi.“ I vydal se tedy na cestu, aby znovu našel svou ženu. Vůbec ale nevěděl, kudy vede cesta do bílé země. Tak přišel nejprve k jednomu zámku a tam se chtěl přeptat, kudy se dát k bílé zemi. Když vstoupil dovnitř, spatřil tam sedět zámeckou paní a poznal, že je to jedna z jeho sester, kterou s bratry vyhodili oknem. Zeptal se jí na jejího manžela; zavolali ho dovnitř a byl to čtyřhlavý drak. Královský syn se ho zeptal na cestu k bílé zemi. Čtyř- hlavý drak nevěděl, kde leží bílá země; ale možná, že by to věděla jeho zvířata. I zavolali je, ale cestu k bílé zemi žádné neznalo. Tak šel královský syn dál a přišel k druhému zámku. Tam našel druhou ze sester, kterou se svými bratry vydal, a optal se jí na manžela. Přivolali ho a byl to osmihlavý drak. Ale ani on o bílé zemi nic nevěděl. „Možná,“ pravil, „by to ale mohla vědět moje zvířata.“ Znovu svolali zvířata, ale cestu k bílé zemi žádné z nich neznalo a královský syn musel táhnout dál. Po nějaké době došel ke třetímu zámku. Když vstoupil dovnitř,

našel třetí ze svých sester. Řekl jí, co hledá - a ona mu velice smutně odpověděla. Zavolali jejího muže, dvanáctihlavého draka. Královský syn se ho zeptal na bílou zemi, on ale pravil, že ji nezná, že by ji ale mohlo znát některé z jeho zvířat. Svolali je tedy, ale žádné z nich bílou zemi neznalo. Úplně poslední se přibelhal chromý vlk a začal vyprávět: „Jednou jsem zaběhl do jedné země a tam mě tak ztloukli, až jsem z toho zchroml. Znáš bílou zemi, bohužel ji znám!“ Tu řekl královský syn: „Chci, abys mě tam dovedl!“ Ale vlk nechtěl, i kdyby mu za to slíbili celá stáda ovcí. Nakonec se uvolil dovést královského syna najeden vrch, ze kterého už do bílé země dohlédne. Tak spolu šli až na tento vrch, odkud se chromý vlk vrátil zpátky. Tam královský syn narazil na pramen. Napil se z něj a cítil se jeho vodou podivuhodně občerstven. Vtom k němu přistoupila žena, v níž okamžitě poznal svou unesenou choť. Ona ho také poznala a řekla: „Vzít si mě zpátky ale nemůžeš; jakmile bys to udělal, pak by si mě čaroděj, který mě tu u sebe drží, hned zase odvezl zpátky na svém čarodějném koni. Ten dovede létat vzduchem rychle jako myšlenka!“ Královský syn se zeptal: „A co máme tedy dělat?“ A ona odpověděla: „Je jedna možnost: museli bychom mít ještě rychlejšího koně. Půjdeš za stařenou, která žije na hranici země. U té se necháš najmout jako sluha. Bude ti sice dávat těžké úkoly, ale ty už uvidíš, jak obstát; za odměnu od ní požaduj nejmladší hříbě a sedlo a řekni jí: to, které leží nahoře na půdě, celé od slepičího trusu. A jako třetí požaduj prastarou uzdu!“

Takto poučen putoval královský syn dál, až došel k potoku. Jak tam odpočíval, uviděl na břehu ležet rybu. Prosila ho: „Vezmi mě a hoď zpátky do vody, učiníš mi tím velké dobrodiní!“ Udělal to - a zatímco se ji chystal hodit do vody, dala mu ryba písťalku a řekla: „Když budeš něco potřebovat, vezmi ji, zapíšeš a já ti prokážu službu!“ Vzal si od ní písťalku a šel dál. Po chvíli potkal mravence, kterého pronásledoval nepřátelský pavouk. Osvobodil ho a mravenec inu za to dal písťalku a řekl, kdyby se někdy ocitl v nouzi, ať zapíše a dostane se mu pomoci. Zastrčil si písťalku a šel dál. Brzy nato potkal lišku. Byla zraněná, měla v těle zabodnutý stříbrný šíp. Řekla mu: „Jestli mi vytáhneš ten šíp a přiložíš na ránu šípátku, až pak budeš mít těžkou chvíli, pomůžu ti!“ Královský syn to udělal a liška mu také darovala písťalku. Se třemi písťalkami se královský syn vydal za stařenou na hranici země. Řekl jí, že by se u ní rád nechal najmout do služby. „To můžeš,“ řekla stařena, „ale služba u mě je opravdu těžká; zatím v ní žádný neobstál.“ S těmi slovy ho vzala s sebou ven na pole. Tam viselo devětadvadesát lidí. Stařena řekla: „To všechno jsou lidé, kteří se u mě nechali najmout do služby. U mě ve službě ale žádný neobstojí. Takže jestli máš zájem a nepochodíš, můžeš být tím stým!“ On se ale od ní přece nechal na rok najmout; jenže v onom kraji má rok jenom tři dny.

Prvního dne mu stařena uvařila uspávací polévku a pak ho poslala se třemi koňmi ven. On po polévce brzy usnul, a když se zase probudil, byli koně pryč. Vzpomněl si na písťalky, vytáhl první a zapískal. Na tom místě se nacházel jakýsi pramen. Připluly tři zlaté rybky, a jakmile se jich dotknul, proměnily se v jeho tři koně a on je přivedl stařeně zpátky. Ona sama je předtím proměnila ve zlaté rybky, a když ho teď spatřila i s koňmi, nadávala jim a proháněla je ode zdi ke zdi.

Dalšího dne mu stařena znovu uvařila uspávací polévku a poslala ho s koňmi ven. On po polévce opět usnul, a když se probudil, byli koně pryč. Zapískal na druhou písťalku a v ten okamžik se objevili tři zlatí mravenci. Jakmile se jich dotknul, stali se z nich znovu koně, které dovedl stařeně zpátky. Nato se stařena úplně rozzuřila, protože ona sama koně začarovala, a křičela na ně ještě víc. Ale královský syn byl zachráněn.

Třetího dne si stařena řekla: Dnes to musím zaonačit mnohem chytřeji! Znovu mu uvařila uspávací polévku a poslala ho s koňmi ven. Když po polévce usnul, proměnila koně ve tři zlatá vejce, položila je k sobě pod sedátko a posadila se na ně. Když se královský syn probudil, koně byli pryč, a tak zapískal na třetí písťalku a - všimněte si, jak chytře ty věci fungují - objevila se liška. Řekla: „Tentokrát je to o dost složitější, ale my to zvládneme. Vběhnu na slepičí dvorek a způsobím tam pořádný povyk. Stařena vyskočí a v tu chvíli se dotkneš zlatých vajec pod jejím sedátkem; a jakmile to uděláš, promění se zpátky.“ A tak se i stalo: Liška vběhla na slepičí dvorek, způsobila tam strašlivý povyk, stařena vyskočila a vyběhla ven, královský syn se dotkl zlatých vajec, a když se stařena vrátila zpátky, stáli tam tři koně. Teď už nemohla dělat nic jiného než se královského syna zeptat: „Co

žádáš za odměnu?“ Očekávala, že bude chtít něco obzvláštního. On .11c řekl: „Chci jen to hříbě, které se dnes v noci narodilo, k němu sedlo, co leží nahoře na půdě celé od slepičího trusu, a k tomu prastarou uzdu.“ A dostal to.

Kůň byl ještě malý, musel ho nést na zádech. Když nastal večer, koník řekl: „Teď se můžeš chvíli prospat; já se půjdu napít vody k prameni.“ Ráno se zase vrátil zpátky. Druhého dne už dokázal běhat ob- i ovskou rychlostí. Další noci to šlo stejně jako první. A třetího dne ho koník dovedl k místu, kde byla zakleta jeho žena. Posadil ji na koníka a nyní následuje jeden rys, který je pro každého, kdo je znalý věci, hlubokým důkazem okultního původu pohádky - a královský syn se zeptal: „Jakou rychlostí teď poletíme povětřím?“ A žena odpověděla: „Rychlostí myšlenky.“

Když si toho její nepravý pán povšiml, usedl na svého kouzelného koně a pospíchal za nimi. Kůň se ho zeptal: „Jakou rychlostí poletíme povětřím?“ A on odpověděl: „Rychlostí vůle nebo myšlenky!“ Hnali se za nimi, byli blíž a blíž, a když už je měli na dosah, řekl jeho kůň tomu před ním, aby na něj počkal. Ten odpověděl: „Počkám teprve, až budeš úplně nejbliž.“ V tom okamžiku se druhý kůň vzepjal a lotra ze sebe shodil, dohonil prvního koně a královna byla vysvobozena. Královský syn se svou chotí se tak mohli vrátit zpátky a dál žít ve své zemi. A jestli ta událost nevybledla, tak žijí ještě dnes.

To je jiná, poněkud složitá pohádka, jež obsahuje rozmanité rysy. Než budeme schopni říci k výkladu právě této pohádky něco dalšího, necháme si ji nejprve projít duší, abychom ony různé rysy, jež právě v této pohádce podivuhodné souzní, sami rozluštili. Samozřejmě je nutné vyřadit, co bylo přidáno nesprávným tradováním. Když ale budete na pohádku nahlížet podle principu, jenž tu dnes byl vylíčen, dokážete nalézt nit ke všemu, co v ní najdete: k motivu draků, motivu vyhozených tří sester, motivu přemožení draků u ohně, motivu důvtipu, motivu sňatku duše rozumové s vnějším světem, pak znovu jedinečným způsobem k motivu důvtipu jemnějších čarovných sil. Poté pozoruhodným způsobem zasahuje Nemesis, karma, když se královský syn znovu setkává se svými třemi sestrami. Jejich vyšší sesterskou podstatu tři bratři zahodili, proto ono klání s draky u ohně atd.

Takováto pohádková vyprávění jsou zážitky zástupců z lidu, kteří se nacházeli v uvedených přechodných stavech. Stejně tak jsou velké národní mýty o bozích líčením toho, co prožívali zasvěcenci v astrální rovině a v rovinách vyšších. Pohádky se k velkým národním mýtům vztahují následovně: Velké mýty národů můžeme odhalit, vezmeme-li za jejich základ velké obsáhlé vesmírné poměry; pohádky můžeme odhalit, vezmeme-li za jejich základ tajemství národa. V pohádce všechno probíhá tak, že ony rozličné děje a obrazy nejsou ničím jiným než převyprávěním astrálních zážitků. Takovéto astrální zážitky měli v jisté pradávno době všichni lidé. Poté se stávaly vzácnějšími a vzácnějšími. Jedni lidé je vyprávěli druhým, ti je přejali, a tak pohádky putovaly z kraje do kraje a objevovaly se v nejrůznějších jazycích. Dovedeme-li rozluštit astrální zážitky spočívající v jejich základech, povšimneme si podobností pohádkového pokladu po celém světě.

Kdo dnes jako přemýšlivý člověk cestuje světem, ten ještě může nalézt poslední zbytky atavistického jasnozření. Tu a tam se mu někdo zjeví a vypráví, jaké vlastní zážitky spatřil v astrálním světě. Takový člověk, jenž cestuje různými kraji, může slyšet o lidech, kteří ještě mají ponětí o pravé skutečnosti pohádkových příběhů. Takto jsou zaznamenány v našich knihách. Takovým způsobem sbírali pohádky bratři Grimmové. A sbírali je tak i další, kteří sami obvykle nebyli jasnozřiví a získávali je z třetí, čtvrté, páté a mnohdy až z desáté ruky, a tak je často nacházeli v různě zkomolené podobě. Ale blížil se soumrak doby, kdy měli lidé ještě důvěrné spojení s duchovním světem, které jsme si právě popsali.

Lidé se tomuto duchovnímu světu stále více vzdalují. Atavistické jasnozření, přinejmenším to, jež je považováno za zdravé, bude stále vzácnější a pravým jasnozřením se bude stále více stávat to, jež je lidstvu dosažitelné pouze školením. A o tom, co lidé ve starých dobách zřeli, bude moci většina těch, kdo o věci ještě něco vědí, v jisté budoucnosti říkat: „Bylo, nebylo, že staří lidé vyprávěli to či ono ze svých astrálních zážitků. Kdepak to jen bylo? Vlastně to mohlo být kdekoli.“

Dnes ale člověk najde jen zcela vzácně někoho, kdo to bude vyprávět ze skutečného zdroje. A o pohádkových zážitcích bude moci člověk říkat: „Jednou se tyto pohádkové zážitky udály - a jestli

nezemřely, tak žijí ještě dnes. Ale pro většinu lidí, kteří se vnitřně zapletli s fyzickým světem, jsou mrtvé už dávno.“

I sběratelé pohádek v 19. století byli přesvědčeni o tom, že pohádková vyprávění v dřívějších časech - odhlédneme-li od šprýmů a anekdot - neměla za účel pouhé pobavení, ale že bylo skrze ně zprostředkováváno hlubší vědění. „Společně všem pohádkám jsou pozůstatky víry, jež sahá až do nejstarších dob a jež v obrazovém pojetí vypráví nadsmyslové záležitosti.“ 29 Tak se vyjádřil již Wilhelm Grimm (1856). Na tuto představu lze Steinerovo chápání mýtů a pohádek bezprostředně navázat. On je sice „vykládal“, jeho „výklady“ však nesestávají z abstrakcí, nýbrž z konkretizace oněch „nadsmyslových záležitostí“, neboť tou je podle něj anthroposofie. Potud není „anthroposofický výklad pohádek“ prost předpokladů.

Předpokládá totiž, že nadsmyslno je možno prožít a dokonce i exaktně prozkoumat. K tomu lze poznamenat, že metodické předpoklady jsou přítomny u všech světových názorů a také u moderní přírodní vědy.

V souvislosti s mýty a pohádkami hovořil R. Steiner o různých stupních nebo vrstvách chápání. První, dětsky naivní stupeň tyto obrazy prostě elementárně přijímá, aniž by si kladl další otázky. Na druhém stupni se je člověk pokouší myšlenkově proniknout, vykládat jejich symboliku. Poté ale nastává možnost proniknout do nich ještě hlouběji:

Nejprve žijí pověsti uvnitř některého národa a jsou pojímány exoterně, vnějškově a doslovně. Pak vzejde nedůvěra k jejich doslovnému pojetí a vzdělanci se pokoušejí o jejich symbolický, obrazný výklad. Za těmito dvěma výklady spočívá ale ještě dalších pět, neboť každá pověst jich má sedm. Třetí je ten, kdy jste schopni brát pověst znovu v jistém ohledu doslovně. Nejprve je ovšem nutné naučit se rozumět řeči, v níž jsou pověsti utvořeny.

V závěru přednášky se k této myšlence ještě jednou vrací:

Existují tedy tři výklady pověstí: za prvé exoterně doslovný, za druhé alegorický - boj lidské přirozenosti - a za třetí okultní význam, kdy opětovně nastupuje doslovná interpretace mýtů. Z toho je patrné, že všechny tyto pověsti - přinejmenším všechny ty, jež nějaký takový význam mají - pocházejí z mysterijních škol a nejsou ničím jiným než předáváním toho, co bylo v mysterijních školách představováno jako velké drama lidského osudu.

Uvážíme-li možnost podobného stupňovitě uskutečňovaného prohlubování, můžeme také porozumět, proč se R. Steiner občas vyjadřoval k „výkladům“ velice kriticky. Měl na mysli abstraktně-intelektuální interpretace. Dle jeho názoru sahají zdroje pohádky velice hluboko a člověk tím mnoho nezíská, dodává-li k ní povrchní komentáře.

Dokud se na naší půdě důkladně neodnaučíme vyhledávat symboly a alegorie a ustavičně se vyptávat, co značí to a ono, dokud budeme stále vykládat mýty a pověsti alegoricky a symbolicky, místo abychom vyciřovali živý dech ducha tkajícího celým vesmírem a chápali, že to, co žije ve vesmíru, živě proniká postavami mytického a pohádkového světa, dotud nedospějeme k pravému duchovnímu poznání.

Dva první stupně pojmání pohádek, o nichž je výše řeč, první naivní a druhý symbolizující, jsou snadno bezprostředně srozumitelné. Ale i ke třetímu, okultnímu stupni je možné najít přístup. Co to vlastně znamená pojmout pohádky znovu v jistém smyslu doslovně?

Zdá se mi, že jde o to do pohádky se úplně vnořit, identifikovat se s ní, vklouznout nejen do osobně oblíbených hrdinů, ale do všech postav, do hlupáka i do čarodějnice, do obra i do krásné královské dcery. Způsob, jakým pak člověk s pohádkou sroste, už vlastně nelze označit za „výklad“.

Výklad symbolů je vlastně něco nesmyslného. Veškeré teoretizování ohledně symbolů je nesmyslné. Správné zacházení se symboly je takové, že je člověk tvoří a prožívá, jako nakonec i bajky, legendy a pohádky nemá pojímat pouze abstraktně, ale má se s nimi identifikovat. V

člověku stále existuje něco, čím může vstoupit do všech pohádkových postav, čím může s pohádkou splynout.

Nakonec se člověk přestane od obrazů lišit. Přijme je zcela do sebe. Tím ony ztratí svůj charakter představ a promění se v působení vnitřních sil.

Zda to člověk označí za třetí stupeň, nebo tím dosáhne stupňů ještě vyšších, ponechejme otevřeno.

Takovýto proces vnoření se do pohádky vyžaduje čas. Že se R. Steiner do rychlých pojmových „výkladů“ nepouštěl, ukazuje následující humorný příklad z odpovědi na dotazy:

Jeden z účastníků šeptá na hlubší smysl pohádky o brémských muzikantech, zda má něco společného s propojením bytostných článků člověka:

Kdysi v Berlíně jsem řekl a uvedl i příklady toho, jak se člověk s pomocí duchovní vědy přibližuje porozumění pohádkám, a vynaložil jsem skutečně mnoho výzkumného úsilí, abych do pohádek pronikl. Neboť bych vskutku nechtěl patřit k lidem, na něž platí rčení:

*Pro výklad měj vždy svěží, živý cit!
Co nevyložíš, to zkus podložit.*

To nikdy nebylo mojí zásadou, mě stálo vždy spousta námahy do nich proniknout; protože chce-li se člověk přiblížit jedné konkrétní pohádce, musí často propátrat všemožné oblasti. A proto bych chtěl říci: Bylo by mi největším potěšením, dokonce i kdybych byl ještě unavenější, než jsem dnes, kdybych vás směl obšťastnit výkladem, vysvětlením pohádky o brémských muzikantech. Ale nikdy jsem se jí nezabýval a nemám tedy nic, co bych o ní řekl. A proto vás prosím, abyste s tím posečkal, až se k tomu naskytne příležitost v tomto či v některém příštím životě, až ta věc bude vyzkoumána.“

Takovéto vyjádření nalezneme u R. Steinera, jenž znal odpovědi na mnohé otázky, jen zřídka.